

VLAAMSCHE BANNELINGEN! Vlaamse activisten in Den Haag

Tijdens de Eerste Wereldoorlog besloot een deel van de Vlaamse beweging om in samenwerking met de Duitse bezetter de politieke emancipatie van Vlaanderen te realiseren. Deze zogenaamde activisten organiseerden zich in een Raad van Vlaanderen die onder andere einde 1917 de zelfstandigheid van Vlaanderen uitriep. Toen in de herfst van 1918 duidelijk werd dat de oorlog in het nadeel van Duitsland zou uitdraaien, besloot de Raad van Vlaanderen een Vlaamsch Comité op te richten om de activistische werking vanuit het buitenland te leiden. Einde oktober 1918 vluchtte een deel van de activisten naar het neutrale Nederland, een ander deel trok naar Duitsland waar er voor hen in het dorp Bad Salzufflen een *Fürsorgestelle* werd ingericht. Het merendeel van de circa 230 naar Duitsland gevluchte activisten reisde in 1919 door naar Nederland of keerde terug naar België, waar een grote groep activisten was gebleven.

Het Vlaamsch Comité

In Nederland bevond er zich in 1919 een relatief kleine groep van circa 200 tot maximaal 500 activisten. Het Vlaamsch Comité, genoemd tot Vlaamsch Comité, vestigde zich in Den Haag. Langs het

Nederlandsch Steuncomité voor Vlamingen en andere hulpcomités onderhield het de banden met de uitgeweken activisten door de behoeftige families te ondersteunen met uitkeringen. Verder probeerde het Comité langs zijn eigen Vlaams Persbureau de pers en publieke opinie in Nederland en Vlaanderen te informeren en te beïnvloeden. Met het internationaal verspreide memorandum *Pro Flandria Servanda* hoopten de activisten hun visie op de Vlaamse kwestie bij Amerikaans president Woodrow Wilson en de andere geallieerden te bepleiten, evenwel zonder succes. Het Comité kreeg voor deze activiteiten de financiële steun van de Dietsche Bond, maar vooral langs een aantal Duitse kredieten die onder toezicht stonden van de Duitse ambtenaar Robert P. Oszwald.

Het Vlaamsch Comité verloor in de loop van 1919 zijn financiële middelen en betekenis. Een afsplitsing onder impuls van Paul Belfroid manifesteerde zich nog kortstondig onder de naam Vlaamsch Sekretariaat en een kleine groep rond comité-voorzitter Josué De Decker publiceerde een tijdschrift dat achtereenvolgens onder de titels *Vlaanderen*, *Ontvoogding*, *Pro Flandria* en *De Vlaamsch-Nationale Gedachte* verscheen. Deze groep was later nog betrokken bij de bemiddeling voor de steun van Frederik C. Gerretson aan het tijdschrift *Ons Vaderland* en zou mee aan de wieg staan van de opvolger *Vlaanderen*.

Een 'penningsken' voor *Ons Vaderland*

Ons Vaderland was tijdens de oorlog het officieuze dagblad van de frontbeweging en kwam na de oorlog in handen van de Frontpartij. Na de overname kwam de krant snel in woelig water terecht: veel abonnementen gingen verloren omdat de adressen van de gedemobiliseerde soldaten niet achterhaald werden, de onervaren redactie een slecht zakelijk beleid voerde en het tijdschrift een speelbal was in een machtsstrijd binnen de Frontpartij. Dat resulteerde in een dramatische financiële toestand waardoor geldelijke steun werd gezocht in Duitsland en Nederland. Zo ging volksvertegenwoordiger Hendrik Borginon onderhandelen met

Een groep activisten in Den Haag, met o.a. Karel De Schaepe (achteraan derde van links), Emiel Jacques (achteraan eerste van rechts) en Vital Haesaert (vooraan midden), 1919. [ADVN, VFAL1394]

de Nederlander Gerretson, die eerder in 1915 met Duits geld het dagblad *De Vlaamsche Stem* had overgenomen. Hoewel er in oktober 1920 een voorlopig akkoord werd gevonden met Gerretson, sprong de deal uiteindelijk af op de onrendabele toestand van de drukkerij.

Na een noodkreet in *Ons Vaderland* organiseerden een aantal activisten in Den Haag een steunfonds voor het dagblad. Het kleinschalige initiatief van Victor Lambrecht, Hildeward Van der Spurt en Dree Hermans was niet meer dan een druppel op een hete plaat, maar het nagelaten register van het steunfonds levert wel boeiende informatie over de Vlaamse activisten in Den Haag. Het steunfonds functioneerde

als een soort spaarkas waarbij de deelnemers wekelijks een bedrag tussen 10 en 50 gulden cent spaarden voor *Ons Vaderland*. Hogere bedragen vielen waarschijnlijk niet te halen bij de vaak armlastige families. De actie liep vanaf 18 december 1920 tot eind mei 1921 en verzamelde op haar hoogtepunt wekelijks 12,5 gulden bij 66 deelnemers. Op dat moment toch een hoog percentage van in Den Haag wonende activisten. Per deelnemer werden in het register naam, beroep, adres en de wekelijkse bijdragen geregistreerd. Deze gegevens leren ons dat bijna de helft van de in Den Haag wonende activisten geen beroep had of dit niet wenste te vermelden. De overige deelnemers waren hoofdzakelijk hoogopgeleiden zoals dokter, jurist, ingenieur of professor. Het register leest echter vooral als een bloemlezing uit namen die een belangrijke rol speelden in het activisme: Richard De Cneudt, Jozef De Keersmaecker, Alfons Depla, Willem De Vreese, Vital Haesaert, Florimond Heuvelmans, Karel Heynderickx, Jef Hinderdael, Emiel Jacques, Lambert Jageneau, Alfons Jonckx, Hendrik Mommaerts, Jules Spincemaille, Jozef Van

Helpt
Help de gehoorloofden kroep
Das moech ieder van ons wekelijks
Steunfonds van 't Stijghland!

Wekelykse storting voor 't
Steunfonds van 't Stijghland!

Voorname	Naam	Beroep	Woonst.	1920-1921					
				1920	1921	1921	1921	1921	1921
Willems	Van der Spurt	Kantant	Columbastr., 17.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.
Lambrecht	Van der Spurt	Overst.	"	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.
Van der Spurt	H. J.	"	"	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.	0,10 b.
Depla	Alfons	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
De Cneudt	Richard	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
De Vreese	Vital	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Heuvelmans	Florimond	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Heynderickx	Karel	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Hinderdael	Jef	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Jacques	Emiel	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Jageneau	Lambert	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Jonckx	Alfons	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Mommaerts	Hendrik	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Spincemaille	Jules	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Van der Spurt	Hildeward	Arts	Herengracht, 117.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.	0,25 b.
Totaal				2,45	2,45	2,45	2,45	2,45	2,45

Steunfonds van 't Stijghland!

De eerste bladzijde van het register van het Steunfonds voor 't Stijghland, 1920-1921.

De eerste bladzijde van het register van het Steunfonds voor *Ons Vaderland*, 1920-1921. [ADVN, D16942(2/2)]

den Broeck en de gebroeders Van Roy. Verschillende van de uitgeweken activisten werden bij verstek veroordeeld en keerden pas na de uitdovingswet van 1929 terug naar België of bleven in Nederland wonen. Een aantal onder hen zou in het interbellum nog een rol spelen in het radicaliserende Vlaams-nationalisme of de opkomende Groot-Nederlandse beweging. [rc]

Bronnen bij deze bijdrage:
Register van het steunfonds voor *Ons Vaderland*, 1920-1921, in: Archief Daniël Merlevede (AC192), D1692(2/2); D. Vanacker, *Het Aktivistisch Avontuur*, Gent, 1991; H.D. Mommaerts, Herinneringen aan de afwikkeling van het Vlaams Aktivisme, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 27, 1968, nr. 5, pp. 315-326; S. Van Cleven, De betrokkenheid van F.C. Gerretson bij de financiering van het dagblad 'Ons Vaderland' (1920-1921), in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 55, 1996, nr. 4, pp. 257-263; L. Vandeweyer, *Machtsstrijd in het Vlaamse Front*. Het afsterven van 'Ons Vaderland', de geboorte van 'Vlaanderen', in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 44, 1985, nr. 4, pp. 206-224; P. Van Hees, Vlaamse activisten als politieke vluchtelingen in Nederland tijdens het interbellum, in: *Tijdschrift voor Geschiedenis*, jg. 100, 1987, nr. 3, pp. 394-411.